

118-122

НОВ 1(97)2019
ПЕД А ГОГІЧН А
ДУМК

НАУКОВО-МЕТОДИЧНИЙ ЖУРНАЛ ISSN 2520-6427



«НОВА ПЕДАГОГІЧНА ДУМКА»

НАУКОВО-МЕТОДИЧНИЙ ЖУРНАЛ

№ 1 (97) 2019 р.

ISSN 2520-6427

Засновано у грудні 1994 року

Видається 1 раз на квартал

Зареєстровано Міністерством юстиції України.

Свідоцтво про державну реєстрацію: серія КВ № 16684-5256 ПР від 28.05.2010 р.

Засновники: Рівненський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти (РОІППО), Рівненський державний гуманітарний університет (РДГУ).

Схвалено Вченою радою РОІППО (протокол №2 від 04.03.2019)

Журнал «Нова педагогічна думка» входить до переліку наукових фахових видань України, в яких можуть публікуватися результати дисертаційних робіт на здобуття наукового ступеня доктора і кандидата наук (відповідно до постанови Президії ВАК України від 01.07.2010 № 01-05/5 та наказу Міністерства освіти і науки України від 13.07.2015 № 747).

ГОЛОВНИЙ РЕДАКТОР

Алла Черній, кандидат політичних наук, доцент,
ректор Рівненського ОІППО

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Валерій Биков, доктор технічних наук, професор
Владислав Вербень, доктор педагогічних наук, професор
Олег Власюк, кандидат історичних наук
Галина Вокальчук, доктор філологічних наук, професор
Тетяна Гавлітіна, кандидат педагогічних наук, доцент
Максим Гон, доктор політичних наук, професор
Лідія Даниленко, доктор педагогічних наук, професор
Анатолій Дем'янчук, доктор педагогічних наук, професор
Василь Жуковський, доктор педагогічних наук, професор
Людмила Карамушка, доктор психологічних наук, професор
Леонід Кожушко, доктор технічних наук, професор
Петро Кралюк, доктор філософських наук, професор
Володимир Лавренчук, кандидат філологічних наук
Світлана Литвиненко, доктор педагогічних наук, професор
Микола Люшин, кандидат педагогічних наук
Іван Малафійк, доктор педагогічних наук, професор
Надія Мельник, кандидат педагогічних наук
Роман Павелків, доктор психологічних наук, професор
Юрій Пелех, доктор педагогічних наук, професор
Оксана Петренко, доктор педагогічних наук, професор
Руслан Постоловський, кандидат історичних наук, професор
Григорій Пустовіт, доктор педагогічних наук, професор
Людмила Савчук, кандидат педагогічних наук, доцент
Ярослав Сверлюк, доктор педагогічних наук, професор
Андрій Сяський, доктор технічних наук, професор
Іван Хом'як, доктор педагогічних наук, професор
Людмила Шугаєва, доктор філософських наук, професор

Видавець: Рівненський обласний інститут
післядипломної педагогічної освіти

Адреса редакції та видавця:

Рівненський обласний інститут післядипломної
педагогічної освіти

вул. Чорновола, 74, м. Рівне, 33028

тел./факс: 0(362) 64-96-60

E-mail: roippo.rv@ukr.net, www.roippo.org.ua

ЗМІСТ

ФІЛОСОФІЯ ОСВІТИ. ІСТОРІЯ ОСВІТИ

- Іванов С. Науково-технічна шкільна освіта як ціле-
спрямована система діяльності: досвід США3
Парфенюк О. Ретроспективний аналіз графічної під-
готовки майбутніх фахівців у закладах вищої освіти
України та зарубіжжя на зламі століть7

УПРАВЛІННЯ ОСВІТОЮ.

ПРОФІЛЬНЕ НАВЧАННЯ

- Глінчук Ю. Стан та проблеми формування фахової
працезохоронної компетентності в студентів педаго-
гічних спеціальностей13
Шегеда А., Стефанович О. Управління закладом
освіти на засадах кваліметричних вимірювань16

СУЧАСНІ ОСВІТНІ ТЕХНОЛОГІЇ

- Гладун В. Формування громадянської компетентності
засобами кооперативного навчання21
Каськів М., Сергєєва Г., Гуцман С. Застосування ін-
формаційних технологій в освітньому процесі Рівнен-
ської медичної академії25
Ковтун О. Модель формування світоглядної культури
майбутніх медичних сестер на основі реалізації деон-
тологічного підходу29
Кругова Н. Інтеграція інформаційно-комунікаційних
технологій у систему підвищення кваліфікації педаго-
гічних працівників34
Лукашук М., Лукашук В. Роль веб-сайту Рівненської
медичної академії як інформаційного ресурсу у фор-
муванні професійної ідентичності майбутнього ме-
дичного працівника37
Надворняк Я. SMART-технології в корпоративному
навчанні державних службовців та посадових осіб
місцевого самоврядування42
Остапчук Н., Крайчук О. Використання можливо-
стей хмарних сервісів у процесі навчання студентів у
закладах вищої освіти45
Позднякова Т., Тимчина В., Тимчина Н. Створення
та ідеї використання хмарин слів на уроках біології49
Четверикова Т., Клехо О. Активізація пізнавальної
діяльності студентів засобами інформаційно-комуні-
каційних технологій55

**ПСИХОЛОГІЯ. СОЦІАЛЬНА ПЕДАГОГІКА.
РОБОТА З ОБДАРОВАНИМИ ДІТЬМИ**

Безкоровайна О. Формування ціннісного ставлення до створення сім'ї в студентів60

Кочубей А., Семенюк М. Проблеми психолого-педагогічної інтенції діяльності науково-педагогічного працівника закладу вищої освіти63

Пліско Є. Правові основи пенітенціарної практики соціального виховання неповнолітніх правопорушників в Україні66

Прокопчук В. Модель розвитку особистісної ідентичності студентів медичних коледжів у процесі їх медико-психологічної підготовки70

Шестопал І. Психологічні особливості професійної самореалізації вихователів закладів дошкільної освіти.....76

МОВОЗНАВСТВО ТА ЛІТЕРАТУРА

Груба Т. Комунікативно-жанровий підхід до навчання української мови у профільних класах80

Криницька О. Вивчення медичної термінології на заняттях з української мови як іноземної (на прикладі термінів-назв медичних інструментів)84

Мандрик Н. Київська Русь в історії лінгвоставістики89

Мороз Л., Ковалюк В. Метод занурення як засіб формування соціокультурної компетенції учнів старших класів.....92

Тарасюк Н., Шикун А. Зміст англійської лексики-граматичної компетентності майбутніх інженерів-будівельників у читанні95

Цуркан М. Методика викладання української мови як іноземної на синхронному зрізі ХХІ століття: тенденції розвитку97

Шевчук Т. Лексико-семантичні та функційні особливості вживання лексеми «ганьба» в сучасній українській мові102

ФІЗИКА. МАТЕМАТИКА

Корінчук Н., Корінчук В. Особливості формування професійних та життєвих компетентностей студентів на основі позанавчальної роботи з математики107

Кривцов Валерій, Кривцов Валентин, Кукла В. Окремі питання підготовки школярів до навчального процесу у вищих технічних закладах освіти110

Сяська Н., Ярова О. Застосування методів математичного моделювання у поєднанні із засобами новітніх інформаційних технологій у ході вивчення стереометрії майбутніми вчителями математики114

**ПОЧАТКОВА ОСВІТА.
ДОШКІЛЬНЕ ВИХОВАННЯ**

Іванова Л. Особливості роботи з дитячою книгою в процесі реалізації ідей Нової української школи118

Ткачук О. Розвиток художньої компетентності учнів початкових класів на основі ситуативних завдань122

ПРИРОДОЗНАВСТВО. ТЕХНОЛОГІЇ

Козловський Ю. Формування педагогічної компетентності студентів закладу вищої технічної освіти на засадах метапредметного підходу127

Павлова Н., Гнедко Н. Упровадження міждисциплінарної інтеграції у процесі підготовки компетентних учителів інформатики131

**ВИХОВНІ ТЕХНОЛОГІЇ.
ПОЗАШКІЛЬНА ОСВІТА**

Пустовіт Г., Петренко О. Історико-педагогічний вимір розвитку екологічної освіти учнів у закладах позашкільної освіти136

Syvokhop Y. Role of the institutions of afterschool education in the process of forming behavioral patterns of a healthy lifestyle of the teenagers145

Шинкаренко В. Формування готовності вчителів закладів загальної середньої освіти до патріотичного виховання старшокласників148

Шупарська А. Організація родинного виховання в закладі загальної середньої освіти як один із пріоритетних впливів на розвиток духовних цінностей зростаючої особистості: із досвіду роботи з батьками.....151

МУЗИКА. ЕСТЕТИКА

Ван Цзі. Методологічні концепції музично-виконавської діяльності керівника духового ансамблевого колективу в закладі спеціалізованої позашкільної освіти.....155

Гобдич М. Духовний концерт «Сей день радости» Степана Дегтярьова: походження, дагування, особливості стилю158

Даюк Ж., Денисюк В. Підготовка майбутніх співаків до вокально-сценічної професійної діяльності161

Дзвінка Р. Історія та сьогодення сопілкарства Рівненщини164

Димченко Сергій. Виховання творчої самостійності студентів класу ударних інструментів у процесі виконавської діяльності168

Димченко Станіслав, Льків А. Нові тенденції розвитку естрадно-джазової музики для баяна у творчості Володимира Зубицького171

Закопєць Л. Формування музично-творчих умінь учнів-духовиків в умовах навчання у Львівській середній спеціалізованій музичній школі-інтернаті імені С. Крушельницької176

Заходякін О., Цюлюпа Н. Педагогічні умови розвитку творчих здібностей у дітей молодшого шкільного віку в процесі піаністичної виконавської діяльності179

Карпук Т. Сакральна творчість галицьких і буковинських композиторів ХІХ століття в контексті українського національно-культурного відродження182

Рокішук І., Орешко Р. Специфічні процесори обробки звукового тракту в роботі звукорежисера185

ФІЗИЧНА КУЛЬТУРА

Сокаль В., Мішкевич Ю. Особливості фітнес-програм, спрямованих на оздоровлення дітей шкільного віку189

УДК 37.01

НА

У ст
теми дія
мування
NGSS. О
торів, ц
Наведе
нів науко
Клю
сті, нау

В ст
системь
два про
образови
ні їх це
повыша
дятся д
но-техн
Кли
тельнос
NGSS.

In t
tems of
technolo
shows t
operato
Provide
entific
Ke
ence-te

По
форму
гортан
доленс
ми між
ного с
розвив
можли

© Іван

ПОЧАТКОВА ОСВІТА. ДОШКІЛЬНЕ ВИХОВАННЯ

УДК 373.3.091.64

Лідія ІВАНОВА,
кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри теорії і методик початкової освіти
Рівненського державного гуманітарного університету

ОСОБЛИВОСТІ РОБОТИ З ДИТЯЧОЮ КНИГОЮ В ПРОЦЕСІ РЕАЛІЗАЦІЇ ІДЕЙ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

У статті визначено мету, завдання, зміст важливого етапу становлення читацької самостійності молодшого школяра – роботи з дитячою книгою. З'ясовано особливості методичних аспектів проведення занять у період навчання грамоти. Здійснено порівняльний аналіз методичних підходів до організації роботи з дитячою книгою у процесі реалізації ідей Нової української школи. Обґрунтовано організаційно-педагогічні умови, що впливають на ефективність читацької діяльності, а також окреслено типові недоліки у проведенні занять із першокласниками.

Ключові слова: читацька самостійність, молодший школяр, робота з дитячою книгою, навчання грамоти, Нова українська школа.

В статье определены цели, задачи, содержание важного этапа становления читательской самостоятельности младших школьников – работы с детской книгой; выяснены особенности методических аспектов проведения занятий в период обучения грамоте. Осуществлен сравнительный анализ способов педагогического руководства, способов и приемов, методических подходов к организации работы с детской книгой в процессе реализации идей Новой украинской школы. Обоснованы организационно-педагогические условия, влияющие на эффективность читательской деятельности, а также очерчены типичные недостатки в проведении занятий с первоклассниками.

Ключевые слова: читательская самостоятельность, младший школьник, работа с детской книгой, обучения грамоте, Новая украинская школа.

The article defines the purpose, problem, content of an important stage of formation of the reader's independence of the junior pupil, namely, work with a children's book. The peculiarities of the methodical aspects of carrying out of classes during the period of studying the letters are determined. The comparative analysis of methods of

pedagogical leadership, methods and methods, methodical approaches to organization of work with the children's book in the process of implementation of the ideas of the New Ukrainian school is carried out. The organizational and pedagogical conditions influencing the efficiency of readership are substantiated and the typical shortcomings in conducting classes with first-graders are outlined.

Key words: reading autonomy, junior schoolchild, work with children's books, literacy, New Ukrainian School.

Постановка проблеми. Художня література позначена неабиякою силою впливу на формування особистості школяра. Особливо яскраво це проявляється в молодшому шкільному віці. Одним із пріоритетних завдань сучасної початкової школи, визначене в Концепції «Нової української школи», є посилення ролі літературної освіти у формуванні духовної, гармонійної особистості, з достатніми комунікативними можливостями, мотивацією до самостійного читання.

Однак у сучасному інформаційному суспільстві розвивати інтерес до читання, формувати навички читання є надзвичайно непростим завданням. Сьогодення диктує нові можливості задоволення пізнавальних інтересів учнів не через читання, яке потребує неабияких зусиль, а через сучасний інформаційний простір.

В умовах сучасного реформування початкової освіти актуалізується проблема підготовки учня – самостійного читача та методики роботи з дитячою книгою.

Аналіз наукових досліджень і публікацій. Вагомий доробок у дослідження проблеми читацького становлення особистості дитини внесли класики педагогічної думки, письменники і громадські діячі (Х. Алчевська, Б. Грінченко, С. Васильченко, М. Драгоманов, Я. Коменський, А. Макаренко, В. Сухомлинський, Леся Українка, К. Ушинський, І. Франко та ін.).

Проблема розвитку читацьких умінь і навичок, самостійної роботи з книгою, формування читацьких інтересів завжди хвилювала та привертала до себе увагу вчених, методистів, педагогів. Роль художніх творів у розвитку особистості розглядали Ц. Балталон, Ф. Бугайко, М. Рибникова, В. Сухомлинський; психофізіологічні особливості сприймання мистецьких явищ – Л. Виготський, О. Леонтєв, Н. Молдавська, О. Никифорова; виховання культури читання – С. Поварнін, О. Примаковський, М. Рубакін, Н. Чепелева.

Проблеми становлення методики формування самостійної читацької діяльності в учнів знайшли відображення в наукових працях М. Бунакова, Є. Виноградової, В. Водовозова, Н. Волошиної, С. Гантя, Н. Дружиніної, Н. Дьяконової, Н. Єрастової, Н. Житомирської, Ю. Шереметьєвського та ін. Наукові погляди таких учених, як Л. Занков, Г. Кудіна, В. Левін, З. Новлянська, Н. Светловська, засвідчують необхідність активного становлення дитини-читача, раннього формування основ читацької самостійності молодшого школяра. Педагогічні ідеї щодо теоретичних основ і змісту позакласного читання в початковій школі представлено в роботах вітчизняних науковців – Н. Богданець-Білоscanенко, О. Джежелей, А. Ємець, В. Мартиненко, В. Науменко, М. Наумчук, Л. Овдійчук, Г. Підлучна, О. Савченко, Н. Скрипченко, Г. Ткачук [1; 3; 8]. У роботах цих авторів визначаються першооснови літературної освіти в початковій школі, обґрунтовуються основні вимоги до позакласного читання, розглядаються шляхи вдосконалення уроків класного і позакласного читання у їх взаємозв'язку.

Залучення дітей до візуальної масової культури, віртуального простору, комп'ютерних ігор зумовили становлення нового типу читача, для якого притаманні переважно прагматичне ставлення до читання («знайти», «здобути» інформацію), слабо виражена читацька мотивація; відчутні тенденції до фрагментарного, поверхового сприймання змісту текстів різних видів, невміння багатьох учнів повноцінно працювати з традиційними дитячими друкованими виданнями (художньою, науково-пізнавальною, довідковою літературою, періодикою) [4]. Зазначене змушує науковців, методистів шукати нові підходи, технології, розробляти нові стратегії формування читацької самостійності у початковій школі.

Мета статті – з'ясувати методичні закономірності формування читацької самостійності школярів у період навчання грамоти та особливості методичних аспектів роботи з дитячою книгою у процесі реалізації ідей Нової української школи; обґрунтувати педагогічні умови, що забезпечують ефективність організації підготовчого етапу становлення читацької самостійності молодших школярів.

Виклад основного матеріалу. Самостійне читання – це добровільне, індивідуальне читання учнів без безпосередньої допомоги вчителя, бібліотекаря, батьків, друзів. Самостійна читацька діяльність молодших школярів спрямована на здійснення свідомого вибору книги, її читання та міркування, відповідні висновки з огляду на прочитане. Таке читання є підсумком, результатом системи знань, умінь і навичок, отриманих у процесі регулярних навчальних занять під керівництвом учителя (1-й клас), на уроках позакласного читання (2-4-і класи) та в процесі позакласної, виховної роботи з книгою у позаурочний час [3].

Завдання вчителя – забезпечувати педагогічне керівництво самостійним читанням учнів, формувати основи читацької самостійності: а) орієнтуватися в книжковому світі, обирати для читання художні твори відповідно до своїх літературних уподобань, інтересів; б) повноцінно сприймати твір; правильно, швидко, виразно, свідомо його читати; в) осмислювати і відтворювати зміст прочитаних творів, висловлювати своє ставлення до прочитаного, тобто формувати здатність самостійно засвоювати з прочитаного найкраще і найцінніше.

Змінами (2016 р.) до чинної програми (2012 р.) розширено напрями діяльності першокласника на уроці: до читацької і творчої додано комунікативну, що реалізується через організацію діалогу/дискусії за змістом літературного твору. Результативність комунікативної діяльності представлена у вимогах до рівня загальноосвітньої підготовки учня (наприклад, висловлює власні міркування щодо прочитаного: що вразило, що змусило задуматися, чому цю книжку варто прочитати; називає, які теми книжок цікавлять, назви улюблених творів та імена улюблених авторів) [5]. Учителя зорієнтовано на посилення діяльності складової уроку через організацію роботи щодо формування навичок роботи з книжкою. Учні засвоюють знання про підручник як навчальну книгу, набувають уміння орієнтуватися в його структурі, користуватися умовними позначками, засвоюють пам'ятки-алгоритми щодо організації самостійної роботи з підручником. У змісті оновленої програми окреслюється вимога формування естетичних цінностей через зміст і художні образи літературних творів. Запропоновано формувати в учнів розуміння читання не лише як джерела знань, а й як засобу естетичного задоволення. В оновленій програмі змінені акценти у використанні виховного потенціалу літературних творів. Дітям пропонується оцінювати не персонажа (позитивний чи негативний він), а насамперед вчинок персонажа.

Однак залишаються актуальними завдання попередньої навчальної програми (2012 р.), які враховують особливості цього вікового мікроперіоду: практичне ознайомлення учнів зі змістом понять (письменник, його прізвище, назва (заголовок) книжки (твору), малюнок (ілюстрація), обкладинка, написи на ній, корінець, сторінка); формування вмінь правильно називати книжку (твір): спочатку прізвище письменника, потім назву; формування початкових умінь читати-розглядати дитячу книжку; ознайомлення школярів із періодичними виданнями (дитяча газета, журнал) [2].

Доцільним залишається розподіл змісту читацької підготовки (за класами) зумовлений основними завданнями і метою навчання, які зі свого боку безпосередньо залежать від рівня загальної готовності до навчання, ступеня оволодіння технікою читання, вміння слухати, сприймати і відтворювати прочитаний твір, від знання дитячих книг. Тому стає зрозумілим, що для 6-річного читача із несформованою технікою читання і четвертокласника із темпом читання 100 слів за хвилину та набутим досвідом роботи з книгою методика уроку має бути різною, зокрема за: 1) структурою; 2) кількістю відведеного часу; 3) складністю навчального матеріалу; 4) обсягом і змістом читацької діяльності [3].

Розглянемо підготовчий етап (1-й клас) формування читацької самостійності – *роботу з дитячою книгою* у формі заняття на уроці навчання грамоти тривалістю 20-25 хв.

Відповідно до чинного Стандарту початкової загальної освіти ключовими результатами навчальної діяльності на такому занятті є розвиток у дітей інтересу, любові до читання, умінь сприймати, перетворювати, оцінювати текстову інформацію у процесі усної взаємодії, умінь за допомогою дорослих обирати дитячі книжки, пояснювати свій вибір, орієнтовно визначати за обкладинкою, заголовком та ілюстраціями, про що йтиметься в дитячій книжці тощо [2].

Учні 1-го класу мають різні стартові можливості розвитку навички читання і читацького досвіду. Залежно від цього класовод гнучко моделює методи і прийоми роботи, які, з одного боку, враховують тип дитячої книжки (книжка-твір, книжка-збірка: авторська чи різних авторів), жанрові особливості тексту (казка, вірш, оповідання), а з іншого – рівень індивідуальних читацьких можливостей дітей класу. Діти, які ще не оволоділи навичкою читання, на таких заняттях є слухачами й оволодівають уміньми, необхідними для повноцінного розуміння художніх текстів, сприйнятих на слух. Для учнів, які читають, педагог застосовує різні прийоми роботи, залучаючи їх до самостійного читання доступних текстів або їх фрагментів.

У структурі занять виокремлюються етапи безпосередньої практичної роботи з дитячою книжкою: її розгляд до сприймання тексту з метою прогнозування орієнтовного змісту і після його первинного сприймання, колективне обговорення прочитаного (прослуханого), обмін враженнями з опорою на ілюстрації, текстовий матеріал, а також візуалізація сприйнятого (ілюстрування, театралізація) [2].

Результативною є дидактична структура заняття з дитячою книгою, яка відображає логіку формування самостійного читача (*налаштування на сприймання книги, читання та осмислення ідейно-тематичного змісту*):

1. *Бесіда*, що передує читанню вчителя і готує дітей до сприймання твору (2-3 хв).

2. *Виразне читання* і перечитування вчителем твору (3-7 хв).

3. *Колективне відтворення* прослуханого, роздуми над прочитаним (4-5 хв).

4. *Перегляд книги* для відшукування певного твору (4-5 хв).

5. *Рекомендації* щодо самостійної роботи з книжкою вдома, в класі, в позаурочний час (2-3 хв) [3].

Методичні коментарі до кожного етапу, представлені нижче, і є чітким педагогічним керівництвом для організації поетапного логічно-послідовного формування основ читацької самостійності першокласників. На першому етапі відбувається знайомство з новими дитячими книгами через книжкову виставку, слово вчителя. Питання бесіди спрямовані на сприймання нової книги (твору), на виставку книг, а не на їхній зміст і супроводжуються переглядом предметно-сюжетних малюнків, одного-двох кадрів діафільму, слайдами, актуалізацією відповідного життєвого соціального досвіду.

Метою *першого етапу* роботи з дитячою книгою є, по-перше, формування бібліотечно-бібліографічного поняття; по-друге, налаштування на сприймання твору (книги). Наприклад: – *Подивіться уважно на обкладинку. – Хто з вас бачив ці книги? Коли? – Відшукайте серед них лише ту книгу, в якій одне оповідання. – Кого (що?) ви бачите на обкладинці? – Покажіть, де написано прізвище автора, заголовок книжки. Запам'ятайте! Назву книги складають*

заголовок та прізвище автора. – Покажіть написи на титульній сторінці. Які з них є назвою книги? Чи можна здогадатися про кого вона? Як ви дізналися?

Важливою є підготовка вчителя до *другого етапу* заняття (виразного читання твору). У процесі ретельної підготовки вчитель аналізує зміст і форму твору у їх єдності, обдумує логічні паузи, добирає темп, висоту, гучність голосу, диференціюючи текст відповідно до його жанру.

Для учнів виразне читання вчителя є: 1) зразком правильного виразного читання вчителя для учнів; 2) першим показом різних жанрів твору, що сприяє розвитку умінь розрізняти їх на практичному рівні; 3) зразком правильного користування книгою, що надає дітям змогу наслідувати вчителя, який бережливо ставиться до книги.

Особливістю *третього етапу* заняття і важливою умовою ефективного сприймання літературного твору є те, що діти беруть активну участь у колективному відтворенні прослуханого. При цьому використовуються лише активні, творчо-пошукові методи опрацювання: інсценізація, хорова декламація, заучування напам'ять рядків віршів, діалогів, відгадування загадок, вільні висловлювання щодо прочитаного, словесні та графічні малювання, постановка живих картин, ігри, читання-розгляд тощо.

У процесі самостійного читання-розгляду книги (*четвертий етап*) учні під керівництвом учителя звертають увагу на назву книги, ілюстрації. За диференційованими завданнями знаходять у книзі знайомі букви, намагаються прочитати окремі рядки, складають речення з опорою на ілюстрацію, зіставляють зміст малюнків із текстом, шукають позатекстову інформацію. Учні, які вміють читати, отримують диференційоване (відповідно складніше) читацьке завдання. Результат самостійного читання-розгляду – задоволення від виконаного посильного завдання, від зустрічі з цікавою книжкою, і, звичайно, закріплення читацьких умінь, бібліографічних знань, отриманих на першому етапі уроку.

До уроку підбираються книги за певними вимогами. Книга має бути:

1. Жанрово-різноманітною (казки, вірші, оповідання, загадки тощо).

2. Незнайомою першокласникам, але доступною за змістом, близькою до життєвого досвіду учнів.

3. Задовольняти моральні, естетичні цінності, вдосконалювати життєвий досвід учнів.

4. Бібліографічно витриманою (містити основні структурні елементи на звичних місцях).

5. Обсяг художнього тексту на заняття на початок року має складати 1-2 сторінки (до кінця року – більше 2-х сторінок).

Домашні завдання учням не пропонуються (*п'ятий етап*). Звертається увага на класну виставку книг, пропонується цікава книга та рекомендації щодо самостійної читацької діяльності на 2 тижні (намалювати, зліпити героя твору, спроектувати обкладинку книги тощо).

Спостереження за роботою учителів та власний досвід викладання дали змогу сформулювати *типові недоліки* проведення занять із дитячою книгою:

1. Відсутність у кожного учня книги (*на четвертому етапі*).

2. Пасивна читацька діяльність, недостатній обсяг активних методів навчальної читацької діяльності.

3. Відсутність роботи над формуванням початкових бібліотечно-бібліографічних понять (за програмою).

4. Проведення бесіди за запитаннями, що лише відтворюють зміст, але не навчають розмірковувати, творчо переосмислювати прочитане (на третьому етапі).

5. Відсутність роботи щодо формування навичок умілого користування книгою (правил збереження) [3].

Отже, зацікавити першокласників книгою, навчити розглядати ілюстрації і, звичайно, за можливостями добирати книги у бібліотеці, читати без допомоги вчителя – це результат, якого мають досягнути маленькі читачі на кінець першого року навчання.

Визначені Концепцією Нової української школи пріоритети реформування загальної середньої освіти знаходять своє відображення у Державному стандарті початкової освіти (2018) із 1 вересня 2018 р. для учнів 1-х класів.

В умовах реформування нової української школи розроблено Типову освітню програму (під керівництвом О. Я. Савченко). Одна із змістових ліній «Читаємо» (Навчання грамоти, 1 клас) акцентує увагу на вимогах до читацької діяльності першокласника: *читає вголос* доступні тексти переважно цілими словами, *звертає увагу* на незнайомі слова, *запитус* в дорослих їх значення; *читає і називає* нескладні за змістом і формою фольклорні та літературні тексти (загадка, лічилка, казка, вірш, оповідання); *виділяє* в структурі тексту заголовки; *виявляє розуміння* фактичного змісту невеликих за обсягом і нескладних текстів: *пояснює*, яка подія відбулася, *називає* персонажів твору, *відповідає* на запитання за змістом прочитаного; *пояснює*, якими словами в тексті автор описує характер героя, його зовнішність, передає красу природи (з допомогою вчителя); *висловлює власне ставлення* до прочитаного: хороший / поганий вчинок, хто сподобався / не сподобався у творі, які епізоди найбільше запам'яталися, вразили; *читає у ролях* діалоги з казок, оповідань, віршів (після попередньої підготовки); *має уявлення* про найважливіші джерела інформації: дитячі книжки, журнали, енциклопедії, телебачення, бібліотеку, Інтернет; *розрізняє* вербальну та візуальну інформацію в тексті; *знаходить* за завданням учителя потрібну візуальну інформацію в дитячій книжці, дитячому журналі, пояснює її зміст; *знаходить і називає* елементи дитячої книжки (прізвище автора, заголовки, ілюстрації), *посилаючись* на них, *висловлює* здогади, про що може розповідатися в книжці (творі); *розрізняє* дитячі книжки казок, оповідань, віршів у виданнях із чітко вираженим поліграфічним оформленням (ілюстраціями, заголовком, графічним представленням тексту); *дотримується* правил збереження книжки та гігієни читання (під керівництвом дорослого); *пояснює* свої читацькі вподобання (яким темам надає перевагу); *відповідає* на запитання, про що (про кого) любить читати; *називає* своїх улюблених літературних героїв [6].

Порівняльний аналіз змісту програм засвідчує, що означені вище вимоги дещо розширені, мають більшу комунікативну, особистісну спрямованість, однак, як і у попередній програмі, передбачають наявність системи знань про книгу як об'єкт інформації та естетичного задоволення.

Як і у попередні роки, в 1-му класі на роботу з дитячою книгою відводиться 20 хвилин уроку навчання грамоти, але один раз на два тижні. Якщо учні мають достатній рівень розвитку навичок читання, можна проводити заняття упродовж усього уроку [6].

Поряд зі звичними прийомами (читання-розгляд, бібліотечно-бібліографічні діалоги, складання карток, бесіда-дискусія, словесне малювання) учителю рекомендовано унікальний та важливий елемент, який відрізняє систему Daily 5, – **10 кроків**, щоб навчати та навчитися самостійності:

Крок 1. *Визначте, чого потрібно навчитися.*

Крок 2. *Сформулюйте мету та створіть атмосферу терміновості.*

Крок 3. *Записуйте бажані моделі поведінки на Я-схемі.*

Крок 4. *Змодельуйте найбільш бажану поведінку.*

Крок 5. *Змодельуйте найменш бажану поведінку, тоді найбільш бажану.*

Крок 6. *Розмістіть учнів у класному приміщенні.*

Крок 7. *Тренуйте та формуйте витривалість.*

Крок 8. *Не заважайте.*

Крок 9. *Використовуйте тихий сигнал, аби скликати учнів до початкового місця збору.*

Крок 10. *Проведіть групове опитування, запитайте: «Як все пройшло?» [7].*

Як свідчить практика, ефективним є метод самооцінювання і взаємооцінювання в системі «Щоденні 5» **Читання для себе:** 1) *Я свідомо обираю книгу (текст) для читання. Я відразу починаю працювати.* 2) *Під час читання залишаюся на одному місці. Правильно тримаю поставу. Правильно тримаю книгу.* 3) *Під час читання я перевіряю, чи все зрозуміло.* 4) *Я використовую стратегії та прийоми для розуміння того, що читаю.* 5) *Я читаю весь відведений час.*

Не менш ефективним є метод **Читання для когось** (самооцінювання і взаємооцінювання): 1) *Ми гарно і дружньо працюємо разом.* 2) *Ми відразу починаємо працювати.* 3) *Наші очі дивляться на книгу.* 4) *Ми читаємо по чергово (абзаці чи сторінку).* 5) *Під час читання ми залишаємось на одному місці.* 6) *Ми контролюємо свій голос під час читання.* 7) *Ми допомагаємо один одному зрозуміти прочитане.* 8) *Ми читаємо весь відведений час [9].*

Отже, процес становлення кваліфікованого читача спрямований, не лише на знання книг, а й на вміння ними користуватися. Використання книжки як навчального матеріалу за своїм прямим призначенням створює основу для ефективної організації самостійної читацької діяльності. У результаті читач оволодіває типом правильної читацької діяльності, читацькою самостійністю.

Висновки. Освітню програму з рідномовної освіти створено відповідно до Державного стандарту початкової освіти. Одним із пріоритетних завдань Нової української школи є забезпечення умов для всебічного розвитку дитини, її талантів, здібностей, компетентностей та наскрізних умінь відповідно до вікових та індивідуальних психофізіологічних особливостей і потреб. У процесі реалізації змістової лінії програми «Читаємо» в першокласників передбачено формування основних очікуваних результатів для формування читацької самостійності.

Реалізація ідей Нової української школи покликана сприяти появі нового покоління читачів, які усвідомлюють свої духовні й інтелектуальні запити та здатні їх реалізувати завдяки вдумливому читанню книжок.

Перспектива подальших наукових розвідок зумовлюється актуальними завданнями вдосконалення навчально-виховного процесу учнів початкової

школи в період навчання грамоти. При цьому доцільно з'ясувати єдність закономірностей роботи з дитячою книжкою на інших уроках у 1-му класі, що дасть змогу формувати правильну читацьку діяльність; розробити сучасні технології розвитку читацької самостійності як засобу формування дитини-читача.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Джежелей О. В. Позакласне читання. 1-4 класи: методичні поради, розробки уроків / О. В. Джежелей, А. А. Ємець. – Харків : Основа, 2007. – 176 с.
2. Державний стандарт початкової загальної освіти [Електронний ресурс]. URL: <https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/pro-zatverdzhennya-derzhavnogo-standartu-rochatkovoyi-osviti> (дата звернення: 20.11.2018).
3. Іванова Л. І. Методика читання : навчально-методичний посібник / Л. І. Іванова, Г. П. Коваль, Т. Б. Суржук. – Тернопіль : Підручники-посібники, 2009. – 280 с.
4. Ісаєва О. О. Про сучасного читача: що відбувається з книгою на сучасному етапі / О. О. Ісаєва // Шкільна бібліотека. – 2014. – № 3. – С. 13-17.

5. Концепція «Нова українська школа» [Електронний ресурс] // Інформаційний збірник МОН України. – 2016. URL: <https://mon.gov.ua/ua/tag/nova-ukrainska-shkola>. (дата звернення: 18.11.2018).

6. Наказ МОН України «Про затвердження типових освітніх та навчальних програм для 1-2-х класів закладів загальної середньої освіти» від 21.03.2018 № 268 [Електронний ресурс]. URL: www.mon.gov.ua. (дата звернення: 18.11.2018).

7. Пристінська М. Хочеш змін? Дій! [Електронний ресурс]. URL: <https://www.svitlanagalata.blogspot.com/2018/01/blog-post.html> (дата звернення: 16.11.2018).

8. Ткачук Г. П. Методичні настанови учителю щодо формування дитини-читача / Г. П. Ткачук // Початкова школа. – 2008. – № 2. – С. 11–13.

9. Читання текстів по методу В. Едигея. Для вчителів НУШ «Щоденні 5» [Електронний ресурс]. – 2018. – Ч. II. URL: <https://vseosvita.ua/library/dla-vciteliv-nus-bodenni-5citannatekstiv-po-metodu-v-edigea-castina-ii-73795.htm> (дата звернення: 24.11.2018).

Дата надходження до редакції: 26.11.2018 р.

УДК 373.3.016:7

Ольга ТКАЧУК,
старший викладач кафедри теорії
і методик початкової освіти
Рівненського державного гуманітарного університету

РОЗВИТОК ХУДОЖНЬОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ НА ОСНОВІ СИТУАТИВНИХ ЗАВДАНЬ

У статті розглянуто сутність предметної художньої компетентності, її місце серед інших компетентностей та компонентний склад, а також засоби розвитку художньої компетентності учнів початкових класів на уроках образотворчого мистецтва, зокрема методика застосування ситуативних завдань, які допомагають школярам розвивати чуттєво-емоційні сфери, здатність інтерпретувати твори мистецтва, оцінювати естетичні явища. Наведено зразки різних типів ситуативних завдань до уроків образотворчого мистецтва в 4-му класі з теми «Образ рідного краю в мистецтві», що співвідносяться з такими складовими художньої компетентності, як художньо-ціннісна, художньо-пізнавальна, художньо-комунікативна, художньо-технологічна, художньо-творча.

Ключові слова: компетентнісний підхід, предметна художня компетентність, компонентний склад художньої компетентності, естетичні явища, ситуативні завдання, художньо-образна мова різних видів образотворчого мистецтва.

В статті рассматриваются сущность предметной художественной компетентности, ее место среди других компетентностей и компонентный состав, а также средства развития художественной компетентности учащихся начальных классов на уроках изобразительного искусства, в том числе методика использования ситуативных заданий, помогающая школьникам развивать чувственно-эмоциональные сферы, способность интерпретировать произведения искусства, оценивать эстетические явления. Представлены образцы разного типа ситуативных заданий к урокам изобразительного искусства в 4-м классе по теме «Образ родного края в искусстве», соотносящиеся с такими составляющими художественной компетентности, как художественно-ценностная, художественно-познавательная, художественно-коммуникативная, художественно-технологическая, художественно-творческая.

Ключевые слова: компетентностный подход, художественная компетентность, компонентный состав художественной компетентности, чувственно-эмоциональная сфера, ситуативные задания, художественно-образный язык разных видов изобразительного искусства.